

**TURİST REHBERLİĞİ MESLEK HASTALIKLARI KONUSUNA BİBLİYOMETRİK
YAKLAŞIM***
***A BIBLIOMETRIC APPROACH TO OCCUPATIONAL DISEASES IN
TOURIST GUIDING***

Aslı Sultan EREN

Öğr. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Turist Rehberliği Programı, İstanbul,
<https://orcid.org/0000-0002-1173-2560>, aseren@fsm.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, turist rehberlerinin karşı karşıya kaldığı önemli bir sorun olan meslek hastalıklarını değerlendirmek ve bu konunun akademik literatürde daha görünür hâle getirilmesi gerekliliğine dikkat çekmektir. Turist rehberlerinin maruz kaldığı fiziksel, psikososyal ve çevresel risk faktörlerine rağmen, bu meslek grubuna yönelik meslek hastalıkları üzerine yapılan araştırmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Bu bağlamda, çalışma mevcut literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamakta ve bu alandaki öncü girişimlerden biri olma özelliği taşımaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden bibliyometrik analiz kullanılmıştır. Veri seti, ulusal ve uluslararası akademik literatürde yayımlanmış “turist rehberliği meslek hastalıkları” ve “tour guide occupational diseases” temalı çalışmalarla oluşturulmuştur. Belirlenen kriterler doğrultusunda toplam 20 akademik yayın analize dâhil edilmiştir. Çalışmada kullanılan analiz parametreleri; yayınların ait olduğu akademik alan, yayın tarihi, yazar sayısı, kullanılan yöntem, veri toplama tekniği, elde edilen veri türü ve yayımlandığı veri tabanıdır. Elde edilen bulgular, meslek hastalıklarının sanayi, sağlık ve madencilik gibi sektörlerde uzun yıllardır çalışılan ve güncelliğini koruyan bir konu olduğunu; buna karşın turist rehberliği bağlamında meslek hastalıkları konusunun görece yeni çalışılmaya başlanan bir alan olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, rehberlik mesleğinin iş sağlığı bağlamında akademik düzeyde yeterince temsil edilmediğini ve bu alanda yapılacak yeni araştırmalara duyulan gereksinimi açıkça ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turist rehberliği, Meslek hastalıkları, Bibliyometrik analiz

ABSTRACT

This study aims to evaluate occupational diseases, a significant problem for tourist guides, and draw attention to the need for more visibility of this issue in academic literature. Despite the physical, psychosocial, and environmental risk factors to which tourist guides are exposed, research on occupational diseases in this group has been limited. In this context, this study aims to fill an important gap in the existing literature and is one of the first initiatives in this field. The study used bibliometric analysis, a quantitative research method. The dataset was created from studies published in national and international academic literature on the themes of "tour guide occupational diseases" and "tour guide occupational diseases." Twenty academic publications were included in the analysis based on the established criteria. The analysis parameters were the publications' academic field, publication date, number of authors, methods used, data collection technique, type of data obtained, and database. The findings reveal that occupational diseases are a long-studied subject in sectors such as industry, health, and mining, and remain relevant today. However, it was determined that occupational diseases in the context of tourist guiding are a relatively new field of study. This clearly demonstrates that the guiding profession is not sufficiently represented in academic literature on occupational health and highlights the need for new research in this area.

Keywords: Tour guiding, Occupational Diseases, Bibliometric Analysis

*Bu makale 28-30.04.2025 tarihleri arasında Sinop'ta düzenlenen Uluslararası Sağlık, Turizm ve Spor Kongresi: Yenilikçi Yaklaşımlar adlı kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuş ve kongre bildiri kitabında basılmış “Turist Rehberliği Meslek Hastalıkları Konusunda Bibliyometrik Yaklaşım” başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir.

GİRİŞ

Küresel düzeyde hızla büyüyen turizm sektörü, ekonomik katkılarının yanı sıra istihdam olanaklarıyla dikkat çekmekte ve çok sayıda mesleği bünyesinde barındırmaktadır. Bu mesleklerden biri olan turist rehberliği hem fiziksel hem de psikolojik açıdan yoğun emek gerektiren bir alandır (İlhan vd., 2023; Erkol Bayram, 2021). Rehberler; farklı kültürel bağlamlara uyum sağlamak, yoğun tempoda çalışmak, uzun süre ayakta kalmak ve stresli koşullarla baş etmek zorunda oldukları bir iş ortamında faaliyet göstermektedirler (Ap ve Wong, 2001; Chang, 2010). Bu bağlamda, turist rehberlerinin maruz kaldıkları çalışma koşulları, zamanla çeşitli meslek hastalıklarına yol açabilmektedir (Ulusoy vd., 2024). Ancak bu alandaki akademik çalışmalar, diğer meslek gruplarına kıyasla oldukça sınırlı kalmış ve sistematik bir biçimde ele alınmamıştır.

Meslek hastalıkları; bireyin yaptığı işin niteliğine bağlı olarak zaman içinde ortaya çıkan fiziksel veya psikolojik sağlık sorunlarıdır (Yıldız, 2016). Bu tür hastalıkların erken tespiti ve önlenmesi hem bireysel sağlığın korunması hem de iş gücü verimliliğinin sürdürülebilirliği açısından büyük önem arz etmektedir. Literatürde sağlık, sanayi ve madencilik gibi sektörlerde meslek hastalıklarına dair kapsamlı araştırmalar bulunmasına rağmen, turizm sektörü ve özellikle turist rehberliği bağlamında konunun yeterince incelenmediği görülmektedir (Chen ve Gursoy, 2007). Oysaki turist rehberleri; iklimsel değişkenlikler, düzensiz çalışma saatleri, kalabalık gruplarla iletişim kurma zorunluluğu, duygusal emek ve düşük iş güvencesi gibi birçok risk faktörüne maruz kalmaktadır (Çalışkan ve Korkmaz, 2020; Gökdemir, 2018). Bu durum, söz konusu meslek grubunu potansiyel meslek hastalıkları açısından kırılgan bir konuma yerleştirmektedir.

Bu çalışmada, turist rehberliği mesleği ile meslek hastalıkları arasındaki ilişki bibliyometrik bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Bibliyometrik analiz; belirli bir konu hakkında yayımlanmış bilimsel yayınların yapısal özelliklerini, eğilimlerini, atıf düzeylerini ve araştırma iş birliklerini istatistiksel yöntemlerle inceleyerek alanın genel görünümünü ortaya koymayı amaçlayan sistematik bir yaklaşımdır (Donthu vd., 2021). Bu bağlamda, çalışmanın temel amacı; turist rehberliğinde meslek hastalıkları konusunun literatürde nasıl ele alındığını, hangi temaların ön plana çıktığını ve araştırma eğilimlerinin zaman içindeki değişimini analiz etmektir. Böylece, hem akademik dünyaya bu konuda derinlemesine bir bakış sunulması hem de uygulayıcılar ve politika yapıcılar için bilimsel temelli öneriler geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda çalışmanın amacı, turist rehberliği mesleğinde karşılaşılan meslek hastalıkları konusunu bilimsel literatür kapsamında değerlendirmek ve bu alandaki araştırma eğilimlerini bibliyometrik bir perspektifle incelemektir. Çalışmada; yayın türleri, yıllara göre dağılım, yazar, indeks, kelime analizleri ve yıl gibi kriterler aracılığıyla konunun bilimsel gelişim seyri ortaya konulacaktır. Böylece, hem meslek hastalıkları

konusunda farkındalık artırılması hem de gelecekte yapılacak araştırmalara yön verilmesi hedeflenmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Meslek Hastalığı Kavramı

Meslek hastalığı, bireyin çalışma yaşamı süresince maruz kaldığı zararlı etmenler sonucu, işin niteliğiyle doğrudan ilişkili olarak gelişen hastalıkları ifade eder. Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (International Labour Organization [ILO], 2022) göre meslek hastalıkları, belirli bir mesleğe özgü risk faktörlerinden kaynaklanan ve uzun süreli maruziyet sonucu ortaya çıkan, önlenabilir sağlık sorunlarıdır. Bu hastalıklar genellikle sinsi ilerleyiş gösterir, zamanla kronik hale gelir ve çoğunlukla geç teşhis edilir. Maruziyetin süresi, şiddeti ve bireyin fizyolojik özellikleri gibi etkenler, meslek hastalığının ortaya çıkış sürecinde belirleyici rol oynar (Schulte vd., 2020).

Meslek hastalıkları; kimyasal, fiziksel, biyolojik, ergonomik ve psikososyal risk faktörlerine bağlı olarak gelişebilir. Kimyasal etkenlere örnek olarak toksik gazlar, ağır metaller veya çözücüler gösterilirken, fiziksel etkenler arasında gürültü, titreşim, radyasyon ve aşırı sıcak-soğuk koşullar yer alır. Biyolojik etkenler genellikle mikroorganizmalardan (virüsler, bakteriler, mantarlar) kaynaklanır. Ergonomik faktörler; tekrarlayan hareketler, uygun olmayan çalışma postürleri ve aşırı yük taşıma gibi unsurları kapsarken, psikososyal riskler ise iş stresi, mobbing, iş yükü ve düşük iş kontrolü gibi çalışma ortamındaki duygusal ve sosyal stresörleri içerir (ÇSGB, 2023b; WHO, 2021).

Meslek hastalıkları; solunum yolu hastalıkları (örneğin pnömokonyoz), kas-iskelet sistemi hastalıkları (örneğin bel fıtığı, boyun düzleşmesi), işitme kaybı, dermatolojik rahatsızlıklar, mesleki astım, infertilite, bazı kanser türleri ve ruhsal bozukluklar gibi çok geniş bir yelpazeye yayılmıştır (Burdorf, 2021). Bu hastalıklar yalnızca bireyin fiziksel sağlığını değil, aynı zamanda iş verimliliğini, yaşam kalitesini ve sosyal yaşamını da olumsuz etkileyebilir. Dahası, meslek hastalıkları nedeniyle yaşanan iş gücü kayıpları ve sağlık harcamaları, ulusal ekonomilere de ciddi yük getirmektedir (Takala vd., 2019; Mutlu ve Balıkoğlu, 2025).

Türkiye'de meslek hastalıkları, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na bağlı olarak tanımlanmakta ve Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından belirlenen resmi liste doğrultusunda tespit edilmektedir. Ancak uygulamada tanı koyma, bildirimin yapılması ve yasal hakların kullanılabilmesi gibi süreçlerde çeşitli bürokratik ve pratik zorluklar yaşandığı bilinmektedir (Çalışkan, 2020). Özellikle hizmet sektöründeki çalışanlar –örneğin sağlık personeli, öğretmenler, çağrı merkezi çalışanları ve turist rehberleri gibi meslek grupları– uzun süreli psikososyal ve ergonomik risklerle karşı karşıya kalmalarına rağmen, meslek hastalığı tanısı alma konusunda sınırlı imkânlarla sahiptir (Li vd., 2024).

Meslek hastalıklarının önlenmesi hem bireysel hem de kurumsal düzeyde bütüncül bir yaklaşımı zorunlu kılar. Etkili bir iş sağlığı yönetimi; risk değerlendirmesi, periyodik sağlık taramaları, çalışan eğitimi, işyeri tasarımı ve mevzuat denetimleri ile desteklenmelidir (Geldart vd., 2010). Ayrıca, meslek hastalıklarının bilimsel olarak izlenmesi ve doğru şekilde raporlanması hem önleyici politikaların geliştirilmesinde hem de çalışma yaşamının sürdürülebilirliğinde kritik rol oynamaktadır.

Turist Rehberliğinde Meslek Hastalığı Kavramı

Turist rehberliği, doğrudan insan etkileşimine dayalı, yüksek tempolu, fiziksel olarak hareketli ve psikolojik olarak yorucu bir meslek grubudur (Demirtaş ve Yıldız, 2021; Chen ve Chang, 2020). Bu yönüyle, rehberlik faaliyeti yalnızca turistik bilgi aktarımıyla sınırlı olmayan, aynı zamanda lojistik yönetimi, kriz çözme, sosyal uyum sağlama ve çoklu görev yürütme gibi birçok karmaşık süreci içinde barındıran çok boyutlu bir iştir (Ap ve Wong, 2001; Black & King, 2002). Bu çok yönlü mesleki faaliyet alanı, rehberleri hem fiziksel hem de psikososyal açıdan çeşitli sağlık risklerine maruz bırakmaktadır. Bu bağlamda turist rehberliğinde meslek hastalıkları, rehberlerin mesleki ortamda düzenli olarak karşılaştığı risk faktörlerinin doğrudan sonucu olarak değerlendirilen, genellikle uzun vadeli ve kronik nitelikli sağlık sorunlarını ifade eder (Ünal ve Demirkol, 2023; Ulusoy vd., 2024).

Fiziksel anlamda turist rehberlerinin sürekli ayakta durmaları, uzun mesafeler yürümeleri, ağır valiz taşıma gibi eylemleri sık tekrarlamaları; kas-iskelet sistemi rahatsızlıklarına, bel ve boyun fıtıklarına ve aşırı yorgunluk sendromlarına neden olabilmektedir (Gürsoy ve Kim, 2018). Özellikle kent içi yürüyüş turları, dağ yürüyüşleri ya da uzun süreli otobüs yolculukları sırasında ergonomik olmayan duruşlar ve düzensiz dinlenme süreleri, bu riskleri artırmaktadır (TÜRSAB, 2023). Ayrıca mevsimsel şartlara (sıcak, soğuk, nem, rüzgâr) doğrudan maruz kalınması; solunum yolu enfeksiyonları, güneş çarpması ve ısıya bağlı sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Gürsoy ve Kim, 2018).

Psikososyal açıdan, turist rehberleri yoğunlukla kültürel farklılıklar, müşteri şikayetleri, beklenmedik krizler (kaza, kaybolma, hastalık vb.) ve zaman baskısı gibi stres kaynaklarıyla başa çıkmak zorundadır (Kaya ve Karagöz, 2022). Güler ve Bilgin (2020), turist rehberlerinin sürekli iletişim hâlinde olmalarının, yoğun duygusal emek harcamalarının ve empatik davranma zorunluluklarının tükenmişlik, anksiyete ve depresyon gibi ruhsal sorunlara zemin hazırladığını vurgulamaktadır. Ayrıca, düzensiz çalışma saatleri, seyahat yoğunluğu ve aile yaşamı ile mesleki yaşam arasındaki dengenin kurulamaması da psikososyal baskıyı artırmaktadır (Wong ve Wang, 2009; Li vd., 2024).

Bir diğer önemli husus ise turist rehberlerinin sıklıkla maruz kaldıkları ses kirliliği ve hava kirliliği

gibi çevresel faktörlerin, özellikle işitme kayıpları, kronik farenjit ve solunum problemleri gibi meslek hastalıklarının oluşumuna katkı sağlamasıdır (Ünal ve Demirkol, 2023). Örneğin, yüksek sesle konuşma gerekliliği, gürültülü ortamlarda sesini duyurma çabası gibi etmenler, ses tellerinde nodül oluşumu ya da kronik larenjit gibi bozukluklara yol açabilmektedir (Çakmak ve Akgün, 2016; Özdemir ve Güler, 2020).

Turist rehberliği, yoğunlukla sezonluk ve esnek çalışma koşullarına sahip bir meslektir. Bu durum, meslek hastalıklarının tanınmasını ve raporlanmasını zorlaştırmakta; birçok rehber, karşılaştığı sağlık sorunlarını geçici ve mesleğin doğal parçası olarak görerek tıbbi destek arayışına girmemektedir (Erkal, 2021). Öte yandan, mevcut mevzuatta rehberlik mesleğine özel meslek hastalıkları listesi yer almamakta; genel meslek hastalıkları sınıflandırmasında rehberlerin maruz kaldığı özgül risk faktörleri yeterince dikkate alınmamaktadır (ÇSGB, 2023a).

Bu bağlamda, turist rehberliğine özgü meslek hastalıklarının sistematik biçimde tanımlanması, izlenmesi ve önlenmesine yönelik kapsamlı bir iş sağlığı stratejisine ihtiyaç duyulmaktadır. Sektörel örgütlerin, sendikaların, akademik çevrelerin ve kamu otoritelerinin iş birliği içinde çalışması, bu alandaki farkındalığı artırmanın ve sağlık hizmetlerine erişimi iyileştirmenin önemli adımları olacaktır. Ayrıca, turist rehberliği eğitim programlarında iş sağlığı ve güvenliği konularına daha fazla yer verilmesi hem bireysel farkındalığı artıracak hem de mesleki sürdürülebilirliğe katkı sağlayacaktır.

YÖNTEM

Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden bibliyometrik analiz tekniği kullanılmıştır. Bibliyometrik analiz; belirli bir araştırma alanında yayımlanan akademik çalışmaların sayısal veriler aracılığıyla değerlendirilmesini sağlayan sistematik bir yöntemdir (Donthu, vd., 2021; Zupic, ve Čater, 2015). Bibliyometrik analiz sayesinde bilimsel açıdan yararlanılan iletişim araçlarında yayınlanan benzer konulu çalışmaların karşılaştırılması konunun süreç içerisindeki gelişimini görmeye ve konunun önemini kavramaya yardımcı olmaktadır (Ulu ve Akdağ, 2015; Güneş vd., 2022; Zupic, ve Čater, 2015). Bu yöntem sayesinde; konuya ilişkin alan yazının gelişmesi, konu hakkında yazılmış olan makalelerin özelliklerinin saptanması ve turist rehberliği meslek hastalığı konusunun öneminin yeniden vurgulanması amaçlanmıştır. Çalışmada WoS, Scopus, TRDizin ve Google Akademik üzerinden “turist rehberliği, meslek hastalıkları” ve “tour guide, occupational disease” kavramlarını içeren makaleler incelenmiştir. Veriler 20.02.2025 ve 28.03.2025 tarihleri arasında toplanmıştır.

Çalışma turist rehberliği meslek hastalıkları ve tour guide, occupational disease kelimeleri ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın evreni ulusal ve uluslararası alan yazında yayınlanmış makalelerdir.

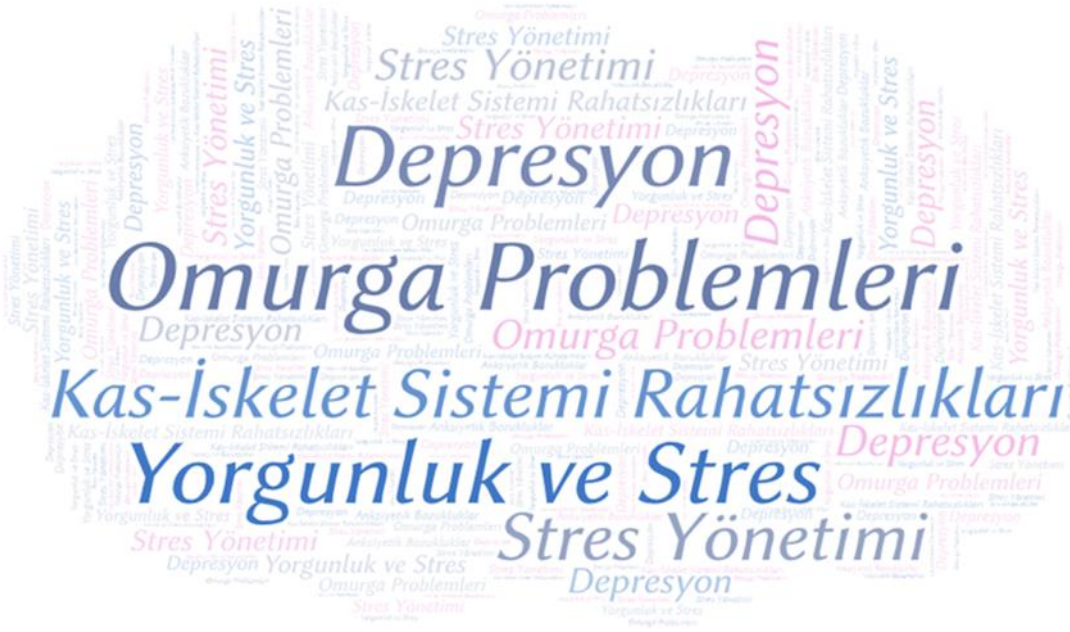
Bu kapsamda yapılan incelemeler sonucu 20 adet makaleye ulaşılmıştır. Ancak 3 adet çalışma araştırma kapsamına girmediği için çıkarılmış ve 17 veri ile devam edilmiştir. Çalışmaların yapıldığı tarih aralığı, yazar sayısı, yöntem, veri toplama tekniği, elde edilen veri seti, çalışmanın kapsamı ve veri tabanı bibliyometrik analize tabi tutulmuştur.

BULGULAR

Tablo 1: Bibliyometrik Analiz Sonuçları

		f	%			f	%
Yöntem	Nicel	7	41,2	Veri Toplama Tekniği	Anket	7	47,2
	Nitel	7	41,2		Karma yöntem	5	29,4
	Karma	3	17,6		Doküman Analizi	4	23,5
	Total	17	100,0		Total	17	100,0
Veri Seti	Rehber	9	52,9	Yazar Sayısı	1 yazar	3	17,6
	Turist	3	17,6		2 yazar	9	52,9
	İkincil veri	5	29,4		3 ve daha fazlası	5	29,4
	Total	17	100,0		Total	17	100,0
Yayın Yılı	2024-2025	4	23,5	İndeks	SSCI	7	41,2
	2020-2023	10	58,8		TR Dizin	6	35,3
	2019 ve daha eski	3	17,6		Diğer	4	23,5
	Total	17	100,0		Total	17	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi turist rehberliği meslek hastalıkları konulu çalışmaların büyük çoğunluğunun (%58,8) 2020 – 2023 yılları arasında yapıldığı tespit edilmiştir. Bunun neticesinde; son yıllarda turist rehberliği meslek hastalığı konusuna olan ilginin arttığı söylenebilir. Turist rehberliği meslek hastalığı konulu yayınların yazar sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Turist rehberliği meslek hastalığı araştırmalarında kullanılan yöntemlerde nicel ve nitel yöntemin eşit olduğu (%41,2) sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda araştırmacıların nicel ve nitel araştırma yöntemlerine eşit oranda ilgi gösterdiği söylenebilir. Turist rehberliği meslek hastalığı çalışmaların veri toplama tekniğine göre dağılımları incelendiğinde, araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilen veri toplama tekniğinin anket tekniği (%47,2) olduğu görülmektedir. Turist rehberliği meslek hastalığı konulu çalışmaların veri setlerinin üç farklı evrene bölündüğünü görmekteyiz. Araştırmacılar tarafından turist rehberlerinin meslek etiği konusunun sıklıkla rehberlerin (%52,9) bakış açısı ile ele alındığını söylemek mümkündür. Turist rehberliği meslek hastalığı alanında yapılmış çalışmaların %41,2’sinin SSCI indeksli makale olduğu, %35,3’ünün de TR Dizin indeksli

Şekil 1: Kelime Bulutu

Şekil 1 incelendiğinde en çok tekrarlanan kelimenin “depresyon” olduğu, bu kelimeyi takiben “omurga problemleri”, “kas-iskelet sistemi rahatsızlıkları”, “Yorgunluk ve stres”, “Stres yönetimi” kavramları gelmektedir. En çok tekrarlanan kelimenin “depresyon” olmasını tur rehberlerinin yaşamış olduğu psikolojik sorunlarının ne denli önemli olduğunun göstergesidir denilebilir. “omurga problemleri” ve “kas-iskelet sistemi rahatsızlıkları”, kelimeleri özellikle rehberlerin yaşadığı fiziksel problemlere dikkat çekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, turist rehberliğinde meslek hastalıklarına ilişkin bilimsel literatürün bibliyometrik yöntemle analiz edilmesi, alandaki araştırma eğilimlerinin belirlenmesini ve bu konudaki bilgi birikiminin değerlendirilmesini sağlamıştır. Elde edilen bulgular, meslek hastalıkları ile turist rehberliği arasındaki ilişkinin özellikle son on yılda artan bir şekilde araştırma konusu haline geldiğini göstermektedir. Ancak, bu artış nicel bir büyümeye işaret etse de içerik açısından derinlikli ve uygulamaya dönük çalışmaların sayıca yetersiz olduğu dikkat çekmektedir.

Analiz sonuçlarına göre, en fazla katkı sağlayan yazarların çoğunlukla iş sağlığı, turizm sosyolojisi ve ergonomi disiplinlerinden geldiği; ancak disiplinler arası iş birliklerinin sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durum, turist rehberliğine özgü mesleki sağlık risklerinin bütüncül olarak ele alınmasını zorlaştırmakta ve çalışmalarda genellikle tek yönlü bakış açlarına neden olmaktadır (Donthu vd., 2021). Ayrıca, rehberlerin karşılaştığı sağlık sorunlarının büyük ölçüde psikososyal boyutlarda

yoğunlaştığı; buna karşın söz konusu boyutun genellikle nitel çalışmalarla sınırlı kaldığı tespit edilmiştir.

Ülkeler bazında yapılan dağılım incelendiğinde, Türkiye'nin bu alanda önemli bir üretim merkezine sahip olduğu, ancak uluslararası literatürde görünürlüğünün sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durum, dil bariyeri, uluslararası endekslerde yer almama ve veri tabanı erişim sorunları gibi faktörlerle ilişkilendirilebilir. Buna ek olarak, çalışmalarda meslek hastalıklarının önlenmesine yönelik politikalar, düzenlemeler ve iyi uygulama örneklerine sınırlı yer verildiği dikkat çekmektedir. Oysaki, meslek hastalıklarının yalnızca tanımlanması değil, aynı zamanda bu hastalıkların önlenmesi ve yönetilmesine ilişkin stratejilerin geliştirilmesi de literatür açısından önem arz etmektedir (Schulte vd., 2020).

Elde edilen bulgular, turist rehberliği mesleğinde sağlık odaklı araştırmaların artırılması, interdisipliner iş birliklerinin teşvik edilmesi ve özellikle saha temelli uygulamalı çalışmaların yaygınlaştırılması gerektiğine işaret etmektedir. Ayrıca, sektörel paydaşlar, sendikalar ve ilgili bakanlıkların veri üretme ve paylaşma süreçlerine daha aktif biçimde katılımı, bilimsel araştırmaların kalitesine doğrudan katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma, turist rehberliği mesleğinde karşılaşılan meslek hastalıklarına ilişkin akademik literatürü bibliyometrik yöntemle inceleyerek, alandaki mevcut eğilimleri, boşlukları ve gelişim alanlarını ortaya koymuştur. Sonuçlar, turist rehberlerinin iş sağlığı açısından çok yönlü risklere maruz kaldığını; ancak bu risklerin akademik düzeyde yeterince kapsamlı ve sistematik biçimde ele alınmadığını göstermektedir.

Bibliyometrik veriler, özellikle son dönemde artan araştırma ilgisine rağmen, nitelikli ve uygulamaya dönük çalışmaların yetersiz olduğunu ve konunun genellikle sınırlı örneklem gruplarıyla çalışıldığını ortaya koymuştur. Ayrıca, disiplinler arası iş birliğinin eksikliği, araştırmaların kapsamını daraltmakta ve elde edilen sonuçların genellenebilirliğini sınırlamaktadır.

Gelecek araştırmalar, turist rehberliği meslek hastalıklarının daha iyi anlaşılması ve önlenmesi için büyük bir önem taşımaktadır. İlk olarak, mevcut literatürde tespit edilen bilgi eksikliklerinin giderilmesi için daha geniş kapsamlı epidemiyolojik çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu çalışmalar, turist rehberlerinin sağlık durumlarına özel olarak odaklanarak, meslek hastalıklarının yaygınlığını, nedenlerini ve etkilerini daha ayrıntılı bir şekilde incelemelidir. Ayrıca, özellikle ergonomik ve psikolojik yönden rehberlerin yaşadığı zorlukların daha iyi tanımlanması amacıyla, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak bireysel deneyimlerin derinlemesine analizi yapılmalıdır. Bunun yanı sıra, meslek hastalıklarının önlenmesi için etkili stratejilerin geliştirilmesi amacıyla, farklı meslek gruplarından elde edilen verilerle karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. Bu tür çalışmalar, farklı

ülkelerdeki uygulamaların etkisini inceleyerek, en iyi uygulamaların rehberlik eğitime entegrasyonu için gerekli önerileri sunabilir. Turist rehberleri için düzenlenecek sağlık ve ergonomi üzerine eğitim programlarının etkinliğini değerlendiren araştırmalara yönelmek önemlidir. Bu tür araştırmalar, rehberlerin meslek hayatları boyunca karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmalarında ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri edinmelerine yardımcı olabilir. Böylece, turist rehberliğinin sağlığını korumaya yönelik kapsamlı bir çerçeve oluşturulması sağlanabilir. Son olarak, uluslararası düzeydeki iş birlikleri teşvik edilerek, turist rehberliği alanında standartların belirlenmesi ve uygulanması üzerine çalışmalar yapılabilir. Bu durum, meslek hastalıklarının önlenmesi ve rehabilitasyonu üzerinde olumlu etkiler yaratabilir. Sonuç olarak, turist rehberlerinin mesleki sağlığını önceleyen, sürdürülebilir, katılımcı ve bilimsel temellere dayalı çalışmalar hem bireysel sağlık hem de turizm hizmet kalitesi açısından stratejik önemdedir.

Araştırmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle bu çalışma yalnızca İngilizce ve Türkçe dillerindeki çalışmaları incelemiştir. Araştırma konusu oldukça spesifik olduğu için yalnızca içinde turist rehberliği meslek hastalıkları ve tour guide, occupational disease kavramlarının bir arada bulunduğu çalışmalar veri setine dahil edilmiştir. Ayrıca konu nispeten yeni çalışılmaya başlanan bir konu olduğu için de veri setinde nispeten az çalışma olması da bir diğer sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- Ap, J., & Wong, K. K. F. (2001). Case study on tour guiding: Professionalism, issues and problems. *Tourism Management*, 22(5), 551–563. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(01\)00013-9](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(01)00013-9)
- Black, R., & King, B. (2002). Human resource management and workforce development in the tourism sector. *Current Issues in Tourism*, 5(1), 1–14. <https://doi.org/10.1080/13683500208667902>
- Burdorf, A. (2021). Occupational disease burden and prevention. *Occupational and Environmental Medicine*, 78(2), 77–78. <https://doi.org/10.1136/oemed-2020-106819>
- Chang, J. C. (2010). Tour guides' emotional labor and its impacts on tourists' satisfaction. *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 34(1), 3–26. <https://doi.org/10.1177/1096348009349815>
- Chen, J., & Chang, T. C. (2020). Touring as labour: Mobilities and reconsideration of tour guiding in everyday life. *Tourism Geographies*, 22(4-5), 813–831.
- Chen, M.-H., & Gursay, D. (2007). Preparing for pandemics: An analysis of workforce preparedness and attitudes toward health safety practices in the tourism industry. *Journal of Travel Research*, 46(2), 206–216. <https://doi.org/10.1177/0047287507303983>
- Çakmak, E., & Akgün, A. E. (2016). Rehberlik mesleğinde karşılaşılan sağlık sorunları: Ses bozuklukları üzerine bir değerlendirme. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(2), 101–115.
- Çalışkan, G., & Korkmaz, S. (2020). Turist rehberlerinde tükenmişlik sendromu ve stres düzeylerinin belirlenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 7(2), 134–147.
- Çalışkan, M. (2020). Türkiye’de meslek hastalıkları tanı ve bildirim süreçlerinin analizi. *Çalışma ve Toplum*, 66(4), 1545–1568.
- ÇSGB (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı). (2023a). *Meslek hastalıkları bilgi rehberi*.

ÇSGB (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı). (2023b). *Meslek hastalıkları tanı rehberi*. <https://www.csgb.gov.tr> Erişim Tarihi: 25.03.2025

Demirtaş, H., & Yıldız, B. (2021). Turist rehberlerinde stres düzeyi ve tükenmişlik sendromu: Bir alan araştırması. *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 12(4), 301–318.

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285–296. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>

Erkal, M. (2021). Turist rehberlerinin iş sağlığı ve güvenliği bağlamında yaşadığı sorunlar: Nitel bir inceleme. *Uluslararası Turizm, Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 5(1), 78–94.

Erkol Bayram, G. (2019). Turist rehberlerinde duygusal zekâ, motivasyon, performans ilişkisi. *Turizm Akademik Dergisi*, 6(2), 43-59.

Geldart, S., Shannon, H. S., Lohfeld, L., & Ostry, A. (2010). Organizational practices and workplace health and safety: A cross-sectional study in manufacturing companies. *Safety Science*, 48(5), 562–569. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2010.01.003>

Gökdemir, A. (2018). Turist rehberlerinin çalışma koşulları ve yaşadıkları sorunlar: İstanbul örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 215–232.

Güler, M., & Bilgin, S. (2020). Turist rehberlerinin psikososyal risk algısı ve mesleki tükenmişlik ilişkisi. *İş ve İnsan Dergisi*, 7(2), 119–134.

Güneş, S. G., Gündoğdu, K. & Aksu, H. S. (2022) Ulakbim tarafından taranan ulusal hakemli dergilerde yayımlanmış gönüllü turizm konulu makalelerin bibliyometrik analizi. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 5(1), 1-15.

Gürsoy, D., & Kim, H. J. (2018). The work-life balance of tour guides: Antecedents and consequences. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 27(6), 731–751. <https://doi.org/10.1080/19368623.2018.1440247>

International Labour Organization. (2022). *List of occupational diseases (revised 2010)*. <https://ilo.org> Erişim Tarihi: 25.03.2025

İlhan, İ., Çiçekli Ayyıldız, S. & Eren, A. S. (2023). Turist rehberliği meslek etiği konulu ulusal makale ve tezlerin bibliyometrik analizi, *Turist Rehberliği Dergisi*, 6(1), 1-11.

Kaya, D., & Karagöz, A. (2022). Hizmet sektöründe psikososyal risk faktörleri: Turist rehberliği örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(3), 112–129.

Li, Y., Yu, Q., Zou, Y., Zhang, J., & Liao, J. (2024). From work resources to safety performance: tour guides' job burnout and personality profiles matter. *Current Issues in Tourism*, 1-17.

Mutlu, H. U., & Balıkoğlu, (2025), A. Examining the relationship between presenteeism, professional commitment, and the intention to leave the profession among tour guides. *Journal of Tourism Leisure and Hospitality*, 6(2), 135-156.

Özdemir, M., & Güler, A. (2020). Turist rehberliğinde ses sağlığı sorunları: Mesleki riskler ve çözüm önerileri. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 87–99.

Schulte, P. A., Pandalai, S., Wulsin, V., & Chun, H. (2020). Interaction of occupational and non-occupational risk factors for chronic diseases: A review. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 62(3), 245–256. <https://doi.org/10.1097/JOM.0000000000001810>

Takala, J., Hamalainen, P., Saarela, K. L., Yun, L. Y., Manickam, K., Jin, T. W., ... Lin, G. S. (2019). Global estimates of the burden of injury and illness at work in 2017. *Journal of Occupational and Environmental Hygiene*, 16(4), 284–289. <https://doi.org/10.1080/15459624.2018.1528034>

TÜRSAB. (2023). *Turist rehberlerinin çalışma koşulları raporu*. <https://tursab.org.tr> Erişim Tarihi: 25.03.2025

Ulu, S. & Akdağ, M. (2015). Yayımlanan hakem denetimli makalelerin bibliyometrik profili: Selçuk Dergisi Örneği. *Selçuk İletişim*, 9(1), 5-21.

Ulusoy, H., Balıkoğlu, A., Akgül, O., & Köroğlu, Ö. (2024). Turist rehberlerinin karşılaştıkları iş kazaları ve

Journal of Management, Tourism and Foresight, 2025, 2(1)
meslek hastalıkları. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(1), 338-355.

Ünal, A., & Demirkol, ř. (2023). Profesyonel Turist Rehberlerinin İş Sağlığı Güvenliği Sorunları ve Mesleki Yükümlölükleri. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(8), 1066-1079.

Wong, J. Y., & Wang, C. J. (2009). Emotional labor of the tour leaders: An exploratory study. *Tourism Management*, 30(2), 249-259. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2008.06.001>

World Health Organization. (2021). *Occupational health: A manual for primary health care workers*. <https://www.who.int> Erişim Tarihi: 25.03.2025

Yıldız, A. N. (2016). Meslek hastalıkları: Kavramsal çerçeve ve Türkiye örneği. *Çalışma ve Toplum*, 4(51), 1823-1852.

Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-472. <https://doi.org/10.1177/1094428114562629>